

LBRIS

We know
books

JULES RENARD

MORCOVEAȚĂ

Traducere de
Marcel Gafton și Modest Morariu
Prefață de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

RENARD, JULES

Morcoveață / Jules Renard; trad.: Marcel Gafton, Modest

Morariu; pref. de Lucian Pricop – Ed. a 7-a – București:

Cartex 2000, 2023

ISBN 978-606-091-147-0

I. Gafton, Marcel (trad.)

II. Morariu, Modest (trad.)

III. Pricop, Lucian (pref.)

821.133.1

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

Celebritatea dincolo de granițele țării (Lucian Pricop).....	7
MORCOVEAȚĂ	
Găinile	11
Potârnicurile	13
Câinele	15
Un vis urât	17
Să ne fie cu iertăciune	18
Oala de noapte	20
Iepurii	24
Cazmaua	26
Pușca	27
Cârțița	31
Lucerna	32
Cănița	36
Trâmbița	38
Miezul de pâine	40
Părul	42
La scăldat	44
Honorina	48
Ceaunul	52
Îndoieli	55
Programul	56
Agata	59
Orbul	62

Anul nou	65
Dus și întors	68
Tocul	70
Obrajii roșii	73
Păduchii	80
Ca Brutus	84
Din scrisorile lui Morcoveață către domnul Lepic și unele răspunsuri ale domnului Lepic către Morcoveață	87
Cotețul	92
Pisica	94
Oile	97
Nașul	100
Fântâna	103
Prunele	105
Matilda	107
Casa de bani	111
Obleții	115
O lovitură de teatru	118
La vânătoare	120
Primul sitar	123
Cârligul de undiță	125
Musca	129
Bănuțul de argint	131
Idei personale	137
Furtuna frunzelor	140
Revolta	143
Ultimul cuvânt	146
Albumul lui Morcoveață	151

CELEBRITATEA DINCOLO DE GRANIȚELE FRANȚEI

Jules Renard s-a născut în 1864, la Châlons-du-Maine și a murit în 1910, la Paris. A absolvit cursurile de retorică și filozofie ale Liceului Charlemagne din Paris, unde și-a luat bacalaureatul. Colaborează la diverse reviste, devine unul dintre stâlpii cafenelelor din Cartierul Latin, spațiul predestinat al boemei literare franceze.

În 1889 fondează revista literară *Mercure de France*, în care își publică povestirile reunite ulterior (în 1890) sub titlul *Sourires pincés*. În această perioadă a început să se implice din ce în ce mai mult în viața artistică a capitalei și să frecventeze spectacolele în compania câtorva prieteni, printre care Maurice Barrès, André Gide sau Marcel Schwob. În casa lui Alphonse Daudet i-a cunoscut pe Auguste Rodin și Edmond de Goncourt.

Din 1890 este unul dintre numele care se regăsesc permanent în cele mai prestigioase ziare pariziene: *Le Figaro*, *Gil Blas* sau *L'Echo de Paris*. În 1894 tipărește romanul autobiographic *Poil de Carotte (Morcoveață)*, care are parte de o elogioasă primire din partea criticii și a publicului.

În 1900 este ales consilier municipal al comunei Chaumont și a fost decorat cu Legiunea de Onoare, apoi din 1904 până în 1910 este primarul orașului Chitry-les-Mines. În 1907 a fost ales membru al Academiei Goncourt.

LIBRIS

We know

Celebritatea sa dincolo de granițele Franței este rezultatul publicării în mai toate limbile de circulație internațională a romanului *Morcoveață*, text care și-a păstrat prospețimea stilistică vreme de un veac.

Lucian Pricop

MORCOVEAȚĂ

GĂINILE

– Pun prinsoare, spune doamna Lepic, că Honorina iar a uitat să închidă găinile.

E-adevărat. Te uiți pe fereastră și vezi îndată. În fundul ogrăzii, cotețul își cascadează, în noapte, pătratul negru al porții deschise.

– Felix, dacă te-ai duce tu să le-nchizi? zice doamna Lepic celui mai mare dintre copiii săi.

– Nu-i treaba mea să văd de găini, mormăi Felix, un băiat gălbejit, trândav și fricos.

– Atunci tu, Ernestina?

– O, mămico, așa muri de frică!

Felix, fratele mai mare, și soră-sa Ernestina abia ridică ochii când răspund. Citesc amândoi foarte adânciți, cu coatele pe masă, frunte-n frunte.

– Doamne, că proastă mai sunt! spune doamna Lepic. Unde-mi era capul? Morcoveață, du-te și-nchide găinile!

Cu porecla asta îl alintă pe mezinul casei, din pricină că are părul roșu și fața pistruiată. Morcoveață, care-și făcea de lucru pe masă, se ridică și îngână sfios:

– Zău că și mie mi-e frică, mămico.

– Cum! i-o întoarce doamna Lepic. Un voinic ca tine? Mă faci să râd. Hai, mișcă-te!

– Păi ce, nu-l știm noi? E viteaz ca un țap, sare cu gura soră-sa Ernestina.

– Nu se teme de nimeni, de nimic, adaugă fratele său Felix.

Morcoveață se umflă-n pene la auzul acestor laude și, rușinându-se în sine să că nu-i vrednic de ele, încearcă să-și biruie teama.

Ca să-i mai dea curaj, maică-sa îi promite o palmă.

– Barem să-mi faceți lumină, îngăimează el.

Doamna Lepic ridică din umeri, Felix surâde disprețuitor.

Doar Ernestina se arată miloasă – ia o lumânare și își însotește frățiorul la capătul coridorului.

– Te-aștept aici, zice ea.

Numai că o zbughește într-o clipită îndărăt, înspăimântată de o răbufnire de vânt care zbuciumă flacăra lumânării și o stinge.

Încordându-și pulpele și simțindu-și călcâiele parcă lipite de pământ, Morcoveață începe să dârdâie în întuneric; afară e o beznă de i se pare că a orbit. Câte un vâtej de vânt îl înfășoară cu un cearșaf înghețat, gata să-l smulgă din loc. Vulpi, ba poate că și lupi, nu-i suflă oare peste mâini, în obraji? Cel mai bine ar fi să dea buzna, la nimereală, spre cotet, cu capul înainte, spintecând întunecimea din jur. Găsește pe băjbâite ivărușii porțiței. Zdupăitul pașilor săi face găinile să se foiască pe stîngii și să cârâie speriate.

– Da' potoliți-vă odată! le strigă Morcoveață. Eu sunt!

Închide porțița, apoi zboară înapoi ca și cum ar avea aripi. Iar când intră în casă, gâfâind și mândru de ispravă, și dă de căldură și de lumină, i se pare că a lepădat niște zdrențe pline de noroi și pătrunse de ploaie, și a îmbrăcat veșmânt ușor și nou. Zâmbeste plin de sine și stă țanțoș, așteptând laude, ba, fiindcă se știe scăpat de primejdie, caută pe chipurile alor săi urmele îngrijării care trebuie să-i fi frământat mai adineauri.

Felix și Ernestina citesc însă liniștiți mai departe, iar doamna Lepic îi spune cu nepăsare, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat:

– Morcoveață, de azi înainte ai să închizi găinile în fiecare seară.

POTÂRNICHILE

Domnul Lepic își deșartă ca de obicei tolba pe masă. Înăuntru, două potârnichi. Felix, fratele cel mare, le înscrie pe tăblița atârnată în perete. Asta-i datoria lui. Fiecare dintre copii are câte ceva de făcut. Ernestina jupoaie sau jumulește vânatul. Cât despre Morcoveață, lui îi revine sarcina deosebită să dea gata păsările rânite. I s-a făcut acest hatâr, știută fiind cruzimea inimii sale nesimțitoare.

Cele două potârnichi se zbat, își smucesc capetele în toate părțile.

Doamna Lepic:

Ce mai aștepți să le vii de hac?

Morcoveață:

Mămico, aș prefera să le înscriu eu pe tăbliță.

Doamna Lepic:

Tăblița-i prea sus pentru tine.

Morcoveață:

Atunci lasă-mă să le jumulesc.

Doamna Lepic:

Asta nu-i treabă de băiat.

Morcoveață ia potârnichile. Ceilalți se simt datori să-i dea toate sfaturile obișnuite în asemenea ocazii.

– Strânge colea, știi tu, la beregată, unde se termină puful și încep penele.

Ținându-le la spate, câte una în fiecare mână, Morcoveață începe să strângă.

Domnul Lepic:

Ia te uită la el, două deodată!

Morcoveață:

Așa merge mai repede.

Doamna Lepic:

Ia n-o mai face pe simțitorul! Știu eu bine că nu mai poți de bucurie.

Potârnichile se apără zbatându-se și dau din aripi, împrăștiind fulgi împrejur. Nu vor să moară și pace. Morcoveață și-ar sugruma mai lesne un prieten, și numai cu o singură mână. Le vâra între genunchi, ca să stea nemișcate, și, aici înroșindu-se, aici pălind la față, nădușit tot, cu capul dat pe spate ca să nu mai vadă nimic, strânge din toate puterile.

Totuși potârnichile se încăpățânează și nu mor.

Hotărât să sfârșească mai repede, Morcoveață le apucă de picioare și le izbește cu capul de vârful ghetelor.

– Ah! Călăul! Călăul! izbucnesc Felix și Ernestina.

– Adevăru-i că face așa de-al dracului; îi place. Bietele păsări! N-aș vrea să fiu în locul lor, în labelle ăstuia.

Domnul Lepic, deși vânător încercat, iese pe ușă scârbit.

– Poftim! zice Morcoveață, aruncând pe masă potârnichile moarte.

Doamna Lepic le sucește pe toate părțile. Din căpșoarele lor terciuite și însângerate se prelinge o dâră de creier.

– Era și timpul să i le luăm din mână, zice ea. Destul cu porcăria asta!

– E drept că azi a cam scrântit-o, rostește Felix, n-a lucrat frumos ca de obicei.

CÂINELE

Domnul Lepic și Ernestina citesc sprijiniți în coate sub lampă, el ziarul, ea cartea primită ca premiu. Doamna Lepic împlătește cu andrelele, Felix își perpelește picioarele la foc, iar Morcoveață, pe jos, își deapănă amintirile.

Pe neașteptate, Pyram, care picotește vârat sub rogojină, scoate un mârâit surd.

– Ssst! face domnul Lepic.

Pyram mârâie și mai tare.

– Neghiobule! se mânie doamna Lepic.

Dar Pyram se pornește să latre cu atâta îndârjire, încât tresar cu toții. Doamna Lepic duce mâna la inimă. Domnul Lepic se uită chiorăș la câine, strângând din dinți. Felix drăcuiește. Se stârnește un tărăboi de nu mai pricepi nimic.

– Taci, javră afurisită! Taci naibii odată!

Pyram latră și mai și. Doamna Lepic îi arde câteva sca-toalce. Domnul Lepic îl pocnește cu ziarul, apoi cu piciorul. Pyram, lungit pe burtă, cu botul pe labe, schelălăie de frica bă-tăii, împinge rogojina cu botul, ca apucat, și urlă de-ți vine să-ți iei câmpii.

Toți ai casei turbează de furie și se năpustesc cu năduf asupra câinelui, care o ține așa întruna.

Geamurile zăngănesc, burlanul sobei se cutremură; până și Ernestina a început să urle.

Fără să-i spună cineva ceva, Morcoveață se duce să vadă ce s-a întâmplat. Pesemne că-i vreun întârziat care trece liniștit spre casă, dacă n-o fi sărit cumva gardul în grădină, la furat.

Orbecăind cu mâinile întinse, Morcoveață pășește în lungul coridorului întunecos. Găsește zăvorul și-l trage cu zgomot, dar nu deschide ușa.

Altădată avea curaj și ieșea afară, se apuca să fluiere, să cânte și să tropăie din picioare, căutând să-și bage dușmanul în sperieți.

Acum doar se preface.

Ai lui își închipuie că scotocește neînfricat prin toate ungherele și se învârte în jurul casei ca un paznic credincios, iar el trage chiulul și rămâne pironit după ușă.

Într-o zi tot au să-l prindă cu mâța-n sac, dar uite că e atâta vreme de când îi păcălește așa.

Se teme doar să nu strănute, ori să tușească. Își ține răsuflarea, și dacă ridică ochii spre fereștriuca de deasupra ușii, zărește vreo trei-patru stele pe cer, a căror limpezime scilipitoare îl îngheață.

Dar e timpul să se întoarcă. Nu trebuie să împingă jocul prea departe. Ceilalți ar intra la bănuială.

Mâinile-i plâpânde smucesc din nou zăvorul, care scrâșnește în scoabele ruginite, și-l împinge cu zgomot la loc. După atâta bocăneală, să judece și ei dacă nu vine de departe și dacă nu și-a făcut datoria! Mândru de sine, se grăbește să-i liniștească pe toți.

Dar, ca și ultima oară, Pyram s-a potolit în lipsa lui: ai săi stau liniștiți pe locurile lor dintotdeauna și, cu toate că nimeni nu-l întreabă nimic, Morcoveață le spune din obișnuință:

– A visat ceva Pyram!

UN VIS URÂT

Morcoveață nu poate să-i sufere pe prietenii casei. Îl stingeresc, ba îi iau și patul, silindu-l să se culce cu maică-sa. Și dacă Morcoveață e plin de cusururi ziua, apoi noaptea își dă în petic cum nu se poate mai rău: sforăie. Sforăie înadins, nici vorbă.

Odaia mare, friguroasă chiar și în august, are două paturi. Unul e al domnului Lepic, iar în celălalt se culcă Morcoveață, alături de maică-sa, la perete.

Până să adoarmă, tușește sub pătură ca să-și curețe gâtulejul. Și dacă o să sforăie pe nas? Sufală încetișor pe nas, incredințându-se că nu-i înfundat. Se străduiește să respire cât mai neauzit.

Și totuși, de cum îl fură somnul, țin-te sforăit. Parcă-i un făcut.

Cât ai clipi, doamna Lepic îi înfige unghiile în poponeață, până la sânge. Asta-i arma ei.

Urletul lui Morcoveață îl trezește brusc pe domnul Lepic, care întreabă:

– Ce-i?

– Nimic, a visat urât! răspunde doamna Lepic.

Și începe să îngâne, aidoma doicilor, o melodie târăgănată ca un cântec indian.

Înghesuindu-se în perete cu fruntea și genunchii, ca și cum ar vrea să-l dărâme, și lipindu-și mâinile de popou ca să se apere de pișcătura ce-l amenință la întâiul sforăit, Morcoveață adoarme iarăși, în patul cel mare, alături de maică-sa.

SĂ NE FIE CU IERTĂCIUNE

Oare se poate, se cuvine să spunem? La vârsta când ceilalți copii mărturisesc cu nevinovăție celor din jur nevoile lor, Morcoveață a rămas un bicisnic. Într-o noapte s-a codit prea mult și n-a îndrăznit să se ceară afară.

Nădăjduia să iasă din încurcătură cu ajutorul unor savante zvârcoliri.

Ce nesăbuintă!

Într-altă noapte, visându-se așezat boierește lângă o piatră de hotar, la adăpost, s-a slobozit în așternut, ca un prunc nevinovat. Dormea buștean, dar s-a trezit îndată.

Piatra de hotar, ia-o de unde nu-i! Mare i-a fost mirarea.

Doamna Lepic se ferește să-și iasă din fire. Curăță totul liniștită, îngăduitoare, ca o adevărată mamă. Ba, a doua zi, Morcoveață se pomenește cu mama, de dimineață, la pat, ca un copil răsfățat.

Da, i se aduce supa – o supă gustoasă, în care maică-sa a amestecat cu un bețișor un pic din ce-a făcut noaptea trecută în așternut – o, doar un pic!

Felix și Ernestina stau la căpătâiul patului și-l pândesc cu mutre viclene, gata să izbucnească în hohote de râs la primul semn. Doamna Lepic îi dă să mănânce linguriță cu linguriță. În răstimpuri, trage cu coada ochiului spre Felix și Ernestina, de parcă le-ar spune: „Acum! Fiți gata!”

„Da, mămico.”

Amândoi se veselesc dinainte de strâmbăturile ce-o să le facă Morcoveață. Ar fi trebuit să poftească și vreo câțiva vecini. Într-un târziu, doamna Lepic le aruncă o ultimă privire, ca și cum i-ar întreba: „Sunteți gata?” Și ridicând tacticos cea din urmă linguriță spre gura căscată a lui Morcoveață, i-o înfige în gâtlej, i-o îndeasă bine, îl îndoapă, apoi spune zeflemitoare și scârbită:

– Aha, spurcăciune mică, ai mâncat d-ăla, ai mâncat d-ăla, și încă de-al tău, din ăl de azi-noapte.

– Mi-am închipuit, zice simplu Morcoveață, fără să facă mutra așteptată.

S-a deprins și cu asta și, când te deprinzi cu ceva, ajungi să nici nu te mai miri.

OALA DE NOAPTE

I

Fiindcă adesea s-a întâmplat să-l pocnească nenorocirea în pat, Morcoveață, prevăzător, își ia de cu seară toate măsurile. Vara, e ușor. La ora nouă, atunci când doamna Lepic îl trimite la culcare, băiatul dă întâi o raită pe afară și doarme liniștit toată noaptea.

În schimb, iarna, plimbarea asta se preschimbă într-o corvoadă. Degeaba se arată el prevăzător de cum se înserează, când închide găinile. Nici vorbă, numai cu atâta n-are să o ducă până dimineața. Ai lui stau la masă, zăbovesc la taifas, ceasul bate nouă, afară e noapte și noaptea asta mai ține încă o veșnicie. Morcoveață simte nevoia să fie pentru a doua oară prevăzător.

Astă-seară, ca de obicei, îl frământă aceeași întrebare: „Oare o să-mi vină, sau nu?”

Fie că nu se mai poate ține, fie că luna strălucitoare îi dă ghes, de cele mai multe ori el își răspunde: „Da”. Câteodată imboldul vine de la domnul Lepic și de la Felix. De altfel, rareori e nevoie să se depărteze de casă, până la șanțul drumului, aproape în plin câmp; mai de fiecă dată se oprește jos, în capul scării. După împrejurări.

Astă-seară însă toarnă cu găleata, vântul a stins stelele și nucii din livadă se zbat gemând.

„S-a brodit bine, își zice Morcoveață, după o îndelungată chibzuială, văd că nu-mi vine.”

Dă tuturor bună seara, aprinde o lumânare și se duce în odaia lui singuratică și golașă, aflată în capul coridorului, pe dreapta.

Se dezbracă, se culcă și așteaptă să vină doamna Lepic. Cu o mișcare repezită, ea îndeasă marginile păturii sub el, apoi suflă în lumânare. Lumânarea i-o lasă, în schimb ia chibriturile. Pentru că-l știe fricos, răsuțește și cheia în broască. La început, Morcoveață se bucură de singurătate. Îi place să stea și să se gândească pe întuneric. Revede întâmplările de peste zi, se fericește că a scăpat de vreo câteva ori de bucluc ca prin urechile acului și speră să aibă noroc și mâine. Gândul că două zile de-a rândul doamna Lepic nici n-are să-l bage în seamă îl umple de mândrie și băiatul încearcă să adoarmă cu acest vis.

Dar abia apucă să închidă ochii, și o neliniște binecunoscută începe să-i dea ghes.

„Sigur, nici că se putea!” își zise el.

Altul în locul lui s-ar scula, dar Morcoveață știe că oala de noapte nu-i sub pat. Doamna Lepic, deși ar putea să jure că a adus oala, uită mai totdeauna de ea. De altfel, la ce bun să se îngrijească de asta, de vreme ce Morcoveață este prevăzător?

Băiatul, în loc să se scoale, se apucă să cugete. „Mai devreme sau mai târziu, tot trebuie să-i dau drumul, își spuse el. Ori, cu cât mă țin, cu atât se adună mai mult. Dacă-mi dau drumul acuma, fac mai puțin și cearșaful are timp să se usuce sub mine. Știu eu bine că mama nici n-o să bage de seamă, doar nu-i prima dată”.

Și Morcoveață se ușurează, închide ochii liniștit și se așterne pe somn.

II

Deodată se trezește și ascultă cum îi ghiorăie mațele. „Oho! Se-ngroașă gluma!”

Adineauri se crezuse scăpat. Prea ar fi fost mare norocul pe capul lui. Aseară l-a împins păcatul să fie leneș și să uite ce pedeapsă-l așteaptă.

Se așază pe marginea patului și încearcă să chibzuiască. Ușa este încuiată. Fereastra, zăbreliată. Cu neputință să iasă.

Totuși se duce și pipăie ușa, apoi gratiile ferestrei. Se târăște pe podea și băjbăie cu mâinile pe sub pat, căutând oala, deși știe bine că n-are s-o găsească.

Se culcă, apoi se scoală iar. Ar face orice, numai să nu stea locului. Se învârte încolo și-ncoace, țopăie, se zvârcolește, frământându-și cu pumnii burta care i se umflă mereu.

– Mămico! Mămico! Îngână el cu o voce stinsă, temându-se să nu fie auzit, căci dacă doamna Lepic s-ar ivi cumva pe ușă, i-ar trece totul ca prin farmec și-ar avea aerul că-și bate joc de ea. Nu vrea altceva decât să poată spune de dimineață, cu mâna pe inimă, că a chemat-o într-adevăr.

Și cum ar fi în stare să strige? Stă încordat, se străduiește din răspuțeri să întârzie nenorocirea.

Nu trece mult și o durere îndrăcită îl face să dănțuie ca un apucat. Se izbește de perete și sare îndărăt. Se izbește de cămin, smulge tâblia și se pune acolo, între grătare, încovrigat, istovit, beat de fericire.

În odaie, întunericul crește.

III

Morcoveață n-a adormit decât spre ziuă și nu se îndură să iasă din culcuș, când doamna Lepic împinge ușa și începe să strâmbe din nas, adulmecând în toate părțile.

– Hm, ciudat miros! face ea.

– Bună dimineața, mămico, spune Morcoveață.

Doamna Lepic smulge pătura de pe el, adulmecă prin unghere și nu-i trebuie mult să afle care-i buba.

– Mi-a fost rău, și oala nicăieri! Îi dă cu gura Morcoveață, socotind că n-ar putea găsi o mai bună dezvinovățire.

– Mincinosule! Mincinosule! strigă doamna Lepic.

Iese ca o furtună ascunzând oala de noapte, pe care o furisează la iuțea sub pat. Pe urmă trage băiatul jos din așternut și se pune pe niște țipete de adună toată casa.

– Cerule! Cu ce ți-am greșit ca să am parte de un asemenea copil?

Aduce în grabă cârpe, o găleată cu apă, pe care o răstoarnă în cămin de parcă ar fi trebuit să stingă focul, întoarce așternutul pe dos și cere aer, robotind de zor și văicărindu-se întruna.

După un timp se oprește în fața băiatului și se răstește la el, dând din mâini:

– Prăpăditule! Nesimțit ce ești! Sălbaticule! Ai ajuns să trăiești ca vitele? Dă-i unui bou o oală de noapte și tot are să știe ce să facă cu ea. Iar ție ți-a trăsнит să te spurci în cămin. Dumnezeu mi-e martor, din pricina ta o să-mi ies din minți și-o să mor nebună! Auzi? Nebună!

Morcoveață, în cămașă de noapte și desculț, se uită la oală. Azi-noapte nici pomeneală de ea, și acum uite-o colo, la picioarele patului. Oala deșartă și albă îi ia ochii. Dacă și acum s-ar încăpățâna să n-o vadă, asta ar fi curată neobrăzare din partea lui.

Și cum toți ai casei, opăriți, îl săcăie și-l hărțuiesc cu întrebările, dimpreună cu vecinii bațjocoritori care se perindă întruna și cu factorul care tocmai atunci și-a găsit și el să pice acolo, el rostește în cele din urmă, cu ochii pironiți în oală:

– Zău dacă mai pricep ceva! Credeți și voi ce vreți.